

TĂNG CƯỜNG GIÁO DỤC ĐỊA PHƯƠNG TRONG PHÁT TRIỂN DU LỊCH CỘNG ĐỒNG Ở THÁI NGUYÊN

Đàm Thị Tâm, Hoàng Thị Phương Nga, Đỗ Tuyết Ngân
Trường Đại học Khoa học Thái Nguyên

Tóm tắt: Thái Nguyên là tỉnh trung du miền núi, phong cảnh hữu tình, sản phẩm nông nghiệp nổi tiếng, bản sắc văn hóa dân tộc phong phú, nhiều di tích lịch sử, di tích văn hóa, có tiềm năng phát triển du lịch cộng đồng. Thời gian qua, tỉnh cũng đã có nhiều chính sách hỗ trợ xây dựng cơ sở vật chất, khuyến khích, quảng bá nhằm phát huy tiềm năng du lịch cộng đồng để phát triển kinh tế-xã hội. Tuy nhiên để lan tỏa hơn nữa sức hấp dẫn của loại hình du lịch này thì các hoạt động tuyên truyền, quảng bá, giới thiệu còn nhiều hạn chế. Thậm chí, chính người dân địa phương còn chưa thực sự hiểu biết hết về tiềm năng, thế mạnh và tầm quan trọng của du lịch cộng đồng. Vì vậy, chúng tôi mạnh dạn đề xuất "Tăng cường giáo dục địa phương trong phát triển du lịch cộng đồng ở Thái Nguyên". Nghiên cứu này được hỗ trợ một phần kinh phí bởi Trường Đại học Khoa học – Đại học Thái Nguyên trong đề tài mã số: DH2023-TN06-02.

Từ khóa: Giáo dục địa phương, phát triển, du lịch cộng đồng, Thái Nguyên

ENHANCING LOCAL EDUCATION IN COMMUNITY TOURISM DEVELOPMENT IN THAI NGUYEN

Dam Thi Tam, Hoang Thi Phuong Nga, Do Tuyen Ngan
Thai Nguyen University of Science

Abstract: Thai Nguyen is a mountainous midland province known for its picturesque landscapes, famous agricultural products, rich ethnic cultural heritage, and numerous historical and cultural sites, making it a potential area for community tourism development. Recently, the province has implemented various policies to support infrastructure development, encourage, and promote community tourism to enhance socio-economic growth. However, to further amplify the appeal of this tourism model, promotional and introduction activities still face many limitations. Even local residents do not fully understand the potential, strengths, and importance of community tourism. Therefore, we boldly propose "Enhancing Local Education in Community Tourism Development in Thai Nguyen." This research is partially funded by Thai Nguyen University of Science under project code: DH2023-TN06-02.

Keywords: Local education, development, community tourism, Thai Nguyen

Nhận bài: 20/10/2024

Phản biện: 10/11/2024

Duyệt đăng: 15/11/2024

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Giáo dục địa phương là môn học trong chương trình Giáo dục phổ thông gồm những vấn đề cơ bản, mang tính thời sự về văn hóa, lịch sử, địa lí, kinh tế, xã hội, môi trường, hướng nghiệp của địa phương nhằm trang bị cho học sinh (HS) những hiểu biết về nơi sinh sống, bồi dưỡng cho HS tình yêu quê hương, có trách nhiệm với cộng đồng, biết trân trọng và phát huy văn hóa truyền thống quê hương và vận dụng những kiến thức đã học để giải quyết những vấn đề thực tiễn ở địa phương.

Như vậy, ở những nơi mà hoạt động du lịch nói chung và du lịch cộng đồng (DLCĐ) nói riêng ngày càng phát triển thì các nội dung giáo dục địa phương (GDĐP) được triển khai cần chú ý gắn kết với tình hình du lịch trên địa bàn. Đối với Thái Nguyên – một tỉnh miền núi Đông Bắc – có nhiều

tiềm năng về cảnh quan thiên nhiên, giá trị lịch sử, văn hóa đa dạng của cộng đồng các dân tộc, văn hóa ẩm thực phong phú, ... rất thuận lợi để phát triển mạnh loại hình DLCĐ và trở thành một trong những sản phẩm du lịch 4 mùa, có sức hấp dẫn lớn đối với du khách trong nước và quốc tế. Đặc biệt, ngành du lịch Thái Nguyên đã quan tâm đến việc lồng ghép những nội dung về DLCĐ trong hoạt động GDĐP tại các trường học trên địa bàn tỉnh.

II. CƠ SỞ LÝ LUẬN

Cộng đồng là một tập hợp những chủ thể văn hóa và những người cùng cư trú ở một khu vực địa lý, có những đặc tính chung về xã hội, cùng nhau giữ gìn những di sản văn hóa mà họ coi đó là bản sắc văn hóa của mình. DLCĐ: là loại hình du lịch được phát triển trên cơ sở các giá trị văn hóa của

cộng đồng, do cộng đồng dân cư quản lý, tổ chức khai thác và hưởng lợi.

Tại Thái Lan – quốc gia phát triển hình thức du lịch này từ khá sớm và thành công – nêu quan điểm: DLCĐ “là loại hình du lịch được quản lý và thực hiện bởi chính cộng đồng địa phương, hướng đến mục tiêu bền vững về mặt môi trường, văn hóa và xã hội. Thông qua DLCĐ, du khách có cơ hội tìm hiểu và nâng cao nhận thức về lối sống của cộng đồng địa phương”. Ở Việt Nam, khái niệm này cũng được luật hoá từ năm 2017, theo đó DLCĐ được xác định “là loại hình du lịch được phát triển trên cơ sở các giá trị văn hóa của cộng đồng, do cộng đồng dân cư quản lý, tổ chức khai thác và hưởng lợi”. Không những thế, DLCĐ còn được xem là loại hình du lịch mang lại sinh kế bền vững cho người dân. Đồng thời thông qua du lịch, người dân sẽ tham gia bảo vệ tài nguyên, môi trường, bảo tồn và phát huy những nét văn hóa độc đáo... Vì vậy, hiện nay DLCĐ đang được coi là loại hình du lịch mang lại nhiều lợi ích phát triển kinh tế bền vững nhất cho cư dân bản địa. DLCĐ không chỉ giúp người dân bảo vệ tài nguyên môi trường sinh thái, mà còn bảo tồn và phát huy những nét văn hoá độc đáo của địa phương.

GDĐP một môn học trong chương trình giáo dục phổ thông mới 2018 xuyên suốt từ lớp 1 đến lớp 12. Thông qua môn học này các em HS sẽ có thêm những kiến thức hữu ích về nơi sinh sống, bồi dưỡng cho HS tình yêu quê hương, ý thức tìm hiểu và vận dụng những điều đã học để xây dựng quê hương... Chính vì vậy, nội dung GDĐP” được Bộ Giáo dục và Đào tạo giao cho các địa phương biên soạn tài liệu, kế hoạch giảng dạy sao cho phù hợp tình hình từng địa phương, vùng miền.

Theo Chương trình giáo dục phổ thông 2018, nội dung giáo dục của địa phương là những vấn đề cơ bản hoặc thời sự về văn hoá, lịch sử, địa lí, kinh tế, xã hội, môi trường, hướng nghiệp,... của địa phương bổ sung cho nội dung giáo dục bắt buộc chung thống nhất trong cả nước, nhằm trang bị cho HS những hiểu biết về nơi sinh sống, bồi dưỡng cho HS tình yêu quê hương, ý thức tìm hiểu và vận dụng những điều đã học để góp phần giải quyết những vấn đề của quê hương. Ở cấp tiểu học, nội dung giáo dục của địa phương được tích hợp với Hoạt động trải nghiệm. Ở cấp trung học cơ sở và cấp trung học phổ thông, nội dung giáo dục của địa phương có vị trí tương đương các môn học khác.

Cộng đồng tham gia làm du lịch đồng thời tham gia gìn giữ, phát triển văn hóa, ứng xử phù hợp với thiên nhiên, với lịch sử cũng như các hoạt động văn hoá tinh thần của chính họ trong đời sống hằng ngày. Từ những căn tính văn hóa sẵn có, du lịch như một chất liệu để bồi đắp cho các giá trị văn hóa thêm dày dặn. Ngoài ra, DLCĐ được xem như những phương cách hữu hiệu để làm cho các giá trị tự nhiên và nhân văn tại điểm đến được lan tỏa sâu rộng.

Nếu hoạt động kinh tế đi cùng giáo dục, sẽ mang đến nhiều ý nghĩa văn hóa, giáo dục hơn so với các giá trị giải trí thông thường. Không chỉ có như vậy, du lịch còn là một hình thức giáo dục đặc biệt (với tên gọi du lịch học tập) dựa vào nhu cầu học tập, trải nghiệm, du khách vừa được đi du lịch, vừa được học tập những nội dung có chủ đích. Chính vì vậy, đây là nguyên cơ để hoạt động GDĐP nắm giữ và khai thác du lịch để có thể tích hợp các nội dung lịch sử, văn hóa, xã hội, ... của địa phương vào chương trình học cho HS, sinh viên không chỉ thỏa mãn nhu cầu học hỏi/nghiên cứu mà còn nâng cao hiệu truyền thông/quảng bá/marketing địa phương. Loại hình này ngày nay có xu hướng phát triển mạnh hơn, hứa hẹn sẽ phát huy được nhiều giá trị, nhất là gắn học với hành, hỗ trợ tốt cho hình thức giáo dục chính quy trong nhà trường.

Như vậy, có thể khẳng định phát triển DLCĐ gắn kết với giáo dục, nhất là giáo dục trải nghiệm, GDĐP, giáo dục hướng nghiệp... sẽ đem lại nhiều lợi ích thiết thực, góp phần phát triển vững. Bởi, việc tích hợp/lồng ghép các nội dung có liên quan đến phát triển DLCĐ vào chương trình GDĐP sẽ góp phần giúp con em trong tỉnh sẽ có thêm động lực học tập, sáng tạo nhiều ý tưởng đóng góp xây dựng kinh tế gia đình, gìn giữ gia phong cũng như góp phần xây dựng quê hương giàu đẹp hơn.

III. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

3.1. Du lịch cộng đồng trong giáo dục địa phương ở Thái Nguyên

Được mệnh danh là vùng đất “đệ nhất danh trà”, khoảng 5 năm trở lại đây, hoạt động DLCĐ, nông nghiệp gắn với văn hóa trà tại Thái Nguyên đã từng bước được hình thành, thu hút đông đảo du khách đến tham quan, trải nghiệm. Các mô hình DLCĐ được phát triển ở nhiều địa phương như: Tân Cương (TP. Thái Nguyên), La Bằng (Đại Từ), Túc Tranh (Phú Lương), Phú Đình (Định Hóa), Phú Thượng (Võ Nai), Bình Sơn (TP. Sông Công), Minh Lập và Hòa Bình (Đông Hỷ)... Tại

các địa phương này, người dân đã nâng cao chất lượng sản phẩm chè theo tiêu chuẩn VietGAP, hướng hữu cơ, xây dựng thương hiệu chè đạt các tiêu chí OCOP, đầu tư chỉnh trang những nương chè để phục vụ hoạt động du lịch. Nhiều cơ sở sản xuất chè ở những vùng đất giàu tài nguyên tự nhiên và văn hóa đã phát triển thêm các dịch vụ DLCĐ như: Homestay, dịch vụ lưu trú, ăn uống; nhiều hợp tác xã và cơ sở sản xuất chè đã xây dựng được khu chế biến, khu trưng bày giới thiệu và bán sản phẩm, không gian thưởng trà rộng rãi, đáp ứng nhu cầu tham quan, trải nghiệm và mua sắm của các đoàn khách đông người. Bên cạnh các mô hình DLCĐ gắn với văn hóa trà, tại Thái Nguyên còn xuất hiện nhiều mô hình du lịch trải nghiệm văn hóa các dân tộc, nông nghiệp khác như: Mô hình trải nghiệm vườn cây ăn trái như vườn nho, vườn dâu tây tại xã Khôi Kỳ (Đại Từ); mô hình du lịch nông nghiệp gắn với cảnh quan sinh thái hồ Ghềnh Chè (TP. Sông Công) ...

Từ thực tế cho thấy, mô hình DLCĐ tại Thái Nguyên thời gian qua đã có sức lan tỏa, tạo được sức hút với chính người dân địa phương tham gia làm du lịch tuy nhiên vẫn chưa phát triển tương xứng với tiềm năng sẵn có. Để tuyên truyền, quảng bá, giới thiệu thế mạnh của DLCĐ Thái Nguyên cần tiến hành nhiều giải pháp đồng bộ mà một trong những hành động tại chỗ có thể làm ngay là: du lịch Thái Nguyên cần hợp tác với ngành giáo dục tỉnh nhà để lồng ghép, tích cực các nội dung về DLCĐ trong tổ chức thực hiện GDĐP ở các cấp học.

Để xây dựng nội dung chương trình GDĐP, Sở Giáo dục và Đào tạo tỉnh Thái Nguyên đã chú trọng mục tiêu gắn kiến thức đã học với các vấn đề của tỉnh và cộng đồng nơi HS sinh sống. Các thành viên của Hội đồng biên soạn Chương trình là chuyên gia, nhà khoa học, chuyên viên phụ trách môn học, đại diện Ban Tuyên giáo Tỉnh ủy. Tính đến tháng 1/2023, Sở Giáo dục đào tạo đã hoàn thành việc biên soạn, thẩm định và trình Bộ Giáo dục đào tạo phê duyệt tài liệu dành cho các lớp 1, 2, 3 (cấp Tiểu học), các lớp 6, 7, 8, 9 (cấp trung học cơ sở), lớp 10 (cấp trung học phổ thông); tiếp tục biên soạn tài liệu đối với lớp 4 và lớp 11 theo kế hoạch. Bộ Giáo dục đào tạo đã có quyết định phê duyệt tài liệu GDĐP lớp 1, lớp 2, lớp 3, lớp 6, lớp 7, lớp 8, lớp 9 và lớp 10. Một mục tiêu quan trọng được các thành viên Hội đồng biên soạn Chương trình đặc biệt quan tâm là hình thành, nuôi dưỡng tình yêu, niềm tự hào, gắn

bó với quê hương của HS. HS sẽ được nhận thức về trách nhiệm của bản thân, trang bị khả năng vận dụng kiến thức đã học để góp phần giải quyết những vấn đề đặt ra của địa phương.

Đối với lớp 1 và lớp 2, lớp 3, nội dung GDĐP được cụ thể hóa thành các hoạt động trải nghiệm lồng ghép gắn với đặc thù của địa phương, như: Lịch sử khu an toàn khu ATK Định Hóa; Múa rối cạn của người Tày; Làng nghề mộc mỹ nghệ ở Phú Bình; Lễ hội Xuống đồng; Tham quan cảnh đẹp quê hương... Không dừng lại ở việc giảng dạy, các trường còn kết hợp các giờ ngoại khóa nhằm giúp HS thêm thích thú, hăng say học tập, từ đó khơi dậy trong các em ý thức giữ gìn, bảo vệ các giá trị văn hóa truyền thống. Các thầy cô giáo đã sưu tầm nhiều hình ảnh, video clip để giới thiệu cho HS biết về nơi mình đang sinh sống, những địa chỉ giáo dục truyền thống, danh lam thắng cảnh, những nhân vật lịch sử của địa phương. Qua môn học này, HS được hiểu thêm lịch sử, một số loại hình nghệ thuật dân gian tiêu biểu; nét âm thực; trang phục các dân tộc; vùng đất Thái Nguyên từ thời nguyên thủy đến nay; các nghề truyền thống; sinh kế truyền thống và sinh kế đương đại trong đó bao gồm cả loại hình DLCĐ.

Hiện nay, việc tổ chức dạy học gắn với trải nghiệm thực tế là một hoạt động cần thiết được các tổ chức giáo dục, nhà trường quan tâm thực hiện nhằm trang bị cho HS những kiến thức thực tế về lịch sử, văn hóa và những kỹ năng cần thiết trong cuộc sống để các em có những hành trang tốt nhất trên ghế nhà trường. Thực tế đã chứng minh, từ năm học 2021-2022 trở lại đây, Thái Nguyên đã thu hút một lượng lớn HS các trường học về trải nghiệm. Đặc biệt các trường học trên địa bàn tỉnh đã nhận thức rõ được ý nghĩa của các điểm đến trong tỉnh gắn với những bài học về lịch sử dân tộc và lịch sử địa phương cũng như góp phần kích cầu cho du lịch tỉnh nhà, nên trong năm học, nhiều trường học đã xây dựng kế hoạch hoạt động trải nghiệm thực tế tại các điểm đến trong tỉnh, đặc biệt là các khu điểm DLCĐ.

3.2. Ý nghĩa của du lịch cộng đồng trong giáo dục địa phương ở Thái Nguyên

Chương trình giáo dục phổ thông 2018 đã dành thời lượng cho hoạt động GDĐP. Vì vậy, việc tổ chức cho HS tham quan, trải nghiệm các di tích lịch sử không chỉ dừng ở hoạt động ngoại khóa, mà có ý nghĩa quan trọng trong việc giáo dục các em. HS sẽ được tiếp cận trực tiếp với di sản văn hóa, làng nghề truyền thống địa phương, tham gia

các lễ hội và một số công đoạn sản xuất sản phẩm truyền thống. Chương trình học tập sẽ được xây dựng dưới nhiều hình thức như đồ vui, vẽ tranh, hùng biện, thực hiện dự án và hoạt động phục vụ cộng đồng. Cụ thể là:

Tích hợp trong hoạt động trải nghiệm: Tổ chức cho HS đi trải nghiệm các chương trình du lịch đến các điểm DLCĐ như: làng nghề chè truyền thống Tân Cương, làng văn hóa DLCĐ Xóm Mỏ Gà – Võ Nhai, làng văn hóa Tây bản Quyền – Định Hóa, du lịch sinh thái cộng đồng Tân Sơn – La Bằng – Đại Từ, ...

Tích hợp hoặc sử dụng trong dạy học các môn học ở từng lớp gắn với các nội dung về: cảnh quan thiên nhiên, môi trường tự nhiên, lễ hội, nghệ thuật truyền thống, di tích lịch sử, ngành nghề, làng nghề truyền thống phong tục, tập quán địa phương, ... Đây chính là những cơ sở để phát triển DLCĐ của Thái Nguyên.

Nghiên cứu, lựa chọn các nội dung phù hợp có liên quan đến DLCĐ để biên soạn trong bộ tài liệu GDĐP của tỉnh thuộc 7 lĩnh vực: Văn hóa, lịch sử, địa lí, kinh tế, xã hội, môi trường, hướng nghiệp. Tài liệu GDĐP được biên soạn theo từng bài học, chủ đề hoặc theo nhóm chủ đề, và DLCĐ Thái

Nguyên được xem xét như là một chủ đề trong nội dung GDĐP.

IV. KẾT LUẬN

Kết nối GDĐP với hoạt động DLCĐ được xem như là một giải pháp tối ưu để phát huy hiệu quả nguồn lực phát triển kinh tế - xã hội của địa phương nói chung và phát triển DLCĐ nói riêng. Thái Nguyên là nơi có thế mạnh DLCĐ, thu hút nhiều du khách trong nước và quốc tế. Để thực hiện chủ trương của tỉnh chuyển dần du lịch thành ngành kinh tế mũi nhọn, cần có nhiều giải pháp hơn nữa trong phát triển DLCĐ. Mà một trong số đó là tăng cường GDĐP, khai thác tối đa vai trò của hoạt động này trong phát triển địa phương nói chung và phát triển DLCĐ tại Thái Nguyên nói riêng. Phương thức thực hiện cụ thể là tổ chức các hoạt động giáo dục trải nghiệm đến các điểm DLCĐ trong tỉnh. Đồng thời, tích hợp nội dung về loại hình du lịch này tại Thái Nguyên trong chương trình GDĐP, thông qua các bài dạy theo chủ đề. Như vậy, GDĐP sẽ nâng tầm DLCĐ của Thái Nguyên và ngược lại DLCĐ sẽ đa dạng hóa và tăng cường chất lượng của chương trình GDĐP trong hệ thống các cấp học từ mầm non đến trung học phổ thông ở Thái Nguyên.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

Nguyễn Thị Hồng (2014), *Phát triển du lịch cộng đồng tại Tân Cương, Thái Nguyên*, Luận văn thạc sĩ, Trường ĐH KHXH&NV – ĐHQG HN

Nguyễn Thị Huệ (2015), *Phát triển du lịch làng nghề tại các vùng chè đặc sản Thái Nguyên*, Luận văn thạc sĩ, Trường ĐH KHXH&NV – ĐHQG Hà Nội.

Hồ Văn Thống, Nguyễn Văn Đệ (2022), *Nghiên cứu xây dựng mô hình thực hiện nội dung giáo dục địa phương đáp ứng Chương trình Giáo dục phổ thông 2018*, Tạp chí khoa học giáo dục Việt Nam

Vũ Thị Thanh Thủy (2018), *Nghiên cứu tiềm năng và thực trạng phát triển du lịch ở Thái Nguyên*, Tạp chí Khoa học - Công nghệ Đại học Thái Nguyên.